

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

IX. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1900. 2. szám.

Az idegenforgalom és iparunk.

Smialovszky Valér országgyűlési képviselő, a ki lelkes agitációt fejt ki hazánk idegenforgalmának emelésében, érdekes felolvasást tartott erről a kérdéstről az Országos Iparegyesületben. Abból indult ki, hogy a 14. §. alapján Ausztriával negyedszer létesített gazdasági kiegyezésnek most kezdődő időszakában meg kell teremtenünk a hiányzó magyar iparnak legalább ötven százalékát. Ha ennyit sem bírnánk megtenni, akkor vagy nincs szabad kezünk az iparfejlesztésre, vagy magunkban van a hiba és még panaszra sem lesz jogunk, ha tovább is gyarmat maradunk. Ujra sokat beszélünk és irunk az iparfejlesztésről és ez most nem látszik szalmatűznek; az általános pangás mindenkiben nagyranövesztette a szükségesség érzetét.

A nemzetközi nagy versengésben a kulturált államok iparfejlesztésének egyik nevezetes eszköze a gazdag idegenek forgalma. Idegen országokban is, a hol nincs sokkal több nézni való, mint nálunk, megbámulhatjuk azt az iparkodást, a melylyel az idegeneket oda csalogatják. Mi is sokat beszéltünk már erről. És ha nincsenek is olyan gazdag történelmi emlékeink, múkincseink, mint Olaszországnak s ha nincsenek is olyan természeti szépségeink, mint az Alpések: mégis a Tátra, Erdély, a Balaton, Fiume Tersatója és Budapest főváros festői szépsége még a legelkényeztetettebb idegent is elragadja.

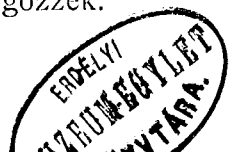
Szól ezután az előadó Budapest hatalmas emelkedéséről s a vasuti politika jelentőségéről, az idegenforgalom szempontjából. Érdekes összehasonlítást tett azután hazai fürdőügyünk és turistáink pangása, elmaradottsága s a külföldön e téren mutatkozó roppant fellendülés

között; adatokkal bizonyította be, hogy a nemzeti vagyonnak mekkora tömegét nyelik el az idegen fürdők s hogy ez a sok millió ezentul itthon marasztható, sőt a gazdag külföldiek idecsalogtatása által részben visszahódítható volna.

Ezután praktikus programját tárta fel az idegenforgalom emelésének, melyben első sorban a főváros törvényhatóságának vannak kötelességei. Budapestet nagy turistasági középonttá kell fejleszteni. Ennek legelső eszköze az, hogy a luxus-vonatok csomópontjává kell tenni Budapestet, a honnan egyéb jó vonatok viszik a publikumot a Balatonhoz, Fiuméba, a Tátrába, Erdélybe stb. Erre már meg is történt az első lépés, a mennyiben májustól kezdve a Bécsbe érkező luxus-vonatok Budapestig fognak közlekedni.

Ámde a vonatok nem elegendők. Szükséges a reklám, mely az idegeneket ide csalogassa és szükséges az idegeneknek minden irányban való kielégítése. E részben nagy feladat vár a kereskedelmi kormányra, a sajtóra, az idegenforgalom emelése végzett alkalandó egyesületekre.

Végül kiemelte az idegenforgalomnak és az iparfejlesztésnek egymáshoz való viszonyát: felhozta Svájc példáját, a hol az 1899 iki évadban körülbelül harmadfélmillió idegen fordult meg s csak órákért, csecsebecskért, faragott munkákért harmincz milliót hagyott ott. Meg kell teremteni az ország és első sorban a főváros idegenforgalmát. Tíz év alatt elérhetjük, mert a természeti előfeltételek megvannak hozzá, hogy Budapest a kontinens legnagyobb fürdővárosa legyen és mellette az ország turistasága nem sejtett mértékben felviragozzék.

Utivázlatok Mocsóp-támiából.

Tull Odön raiza

VIZESÉS A BOCZÁNI SZORGSBAN.

Magyar helynevek

— Werner Gyula beszéde. —

lláspontunkat a magyar helynevek kérdésében igen szépen megvédélmezte az országháznak febr. 17-én tartott gyűlésében Werner Gyula ma-

gyar-igeni örsz. képviselő. Beszédének ezt a részét itt közöljük.

Azt mondják, hogy a nemzetiségi mozgalom nem mesterséges izgatás műve. S a magyar helységnevekről szóló javaslat ellen olyan izgatás indult meg, mely pártját ritkítja a könnyelmű gyűjtogatások történelmében. Ha erre kitérek, ezt azért teszem, mert be akarom bizonyítani — és ezt igen klasszikus példának találok — hogy mily okokból, milyen alapokon és milyen eszközökkel folytatnak ellenünk küzdelmet benn, a haza területén.

Mindnyájan emlékezünk arra a nagy harcra, mely a helységnevekről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor itt lefolyt és a melynek üszkei szétvitettek az ország távolabb fekvő részeibe is. Ennek a nagy elkeseredésnek a hátterét talán legőszintebben Schmidt Károly képviselő ur rajzolta meg, a ki azt mondta, hogy e javaslatnak rejtett célja van. Ő ezt a rejtett célját a javaslatnak — gondolom nem kis utána járással — ki is sütötte. Kisütötte, hogy feledésbe akarjuk meríteni a régi történelmi helyneveket. Hát igaz, ez az okoskodás helyes nyomon jár. Csakugyan van olyan törekvés, hogy a történelmi helynevek feledésbe merüljenek, hogy feledésbe merüljenek Magyarország történelmi jogai, hogy feledésbe merüljön minden, a mi nemzeti multunkra emlékeztet.

De az már a képviselő ur optikai csalódása, mikor ennek a politikának híveit köztünk keresi, kik egy egységes, nagy, magyar birodalomért lelkesedünk és nem azok sorában, kiknek a nemzeti állam meggyengítése kitűzött céljuk, kiknek tehát a történelmi alap lerombolása érdekükben áll.

T. képviselőtársam, a ki a történelmi helynevek sorsáért oly mélységesen aggódik, higgye el, hogy mikor ezt a törvényt hoztuk, eszünk ágában sem volt az, hogy becsületes német nevékből kiforgassuk a szász városokat. Higgye el, hogy ez az ördögös szándék a magyar törvényhozásnak eszeágában sem volt azon egyszerű okból, mert a szász városok nevének magyarosításával elkéstünk volna egy pár száz esztendővel.

Okmányok, államíratok és törvények egész sora bizonyítja, hogy a nemzeti fejedelmek korában magyar

TÁRCZA.

Gyopár.

Írta: Ifj. Téglás Gábor.

— Hátrahagyott költeményeiből. —

Az Isten sziklatemplomában,
Hol elcsendesült a világ,
Fátyolos felhők oltalmában,
Nyílik egy hófehér virág:
Szél és vihar vet néki ágyat,
Hazája elhagyott, kopár —
S nem ismer mégse büszke vágyat,
A csillagszemű kis gyopár.

Puha bársonyból a ruhája,
A haja szőke, mint a len;
Hogy ünnepeljék, soh'se várja
S magát jól érzi odafenn.
Nincs senkije: a közelében
Alig nyílik bokor néhány,
Szelid, ártatlan; olyan épen,
Mint egy mosolygó, szép leány.

A téli turistaság.

(Németből.)

A «Frankfurter Zeitung» L. Stern (Lauphein) talárból «Einiges über den Schnee-schuh» czimen egy eleven megírott tárcza-rajzot közölt, melyet — temperamentumos leírásánál fogva — főbb részleteiben érdemes megismerni.

Hihetetlenül egészséges e sport — cseveg a szerző — mert a buzgó lábszánkózó előtt a különben gyakori téli betegségek, a számtalan menyinyiségű náthák stb. idővel teljesen ismeretlen nagyságokká válnak.

A tornázónak gyönyörűsége lesz magát a portól telített tornatermen kívül gyakorolhatni. Kerékpározók és evezők eszközre tesznek szert, hogy abban az évszakban, a mely sportjukat lehetlenné teszi, trainingben maradjanak. A korcsolyázók koronként szívesen elhagyják a szűk határu és emberektől nyüzsgő jégpályát, hogy szabadon, kényszer nélkül a terjedelmes téli táj felett mozogjanak.

És ti, merész alpinisták, kiket olykor csúcs-ostromlóknak vagy Spitzenfresser-eknek neveznek, minő látvány előttetek: egy hatalmasan ott fekvő havas, a tél hidegétől világosan csillogó mezbe burkoltan; ott kell a Ski

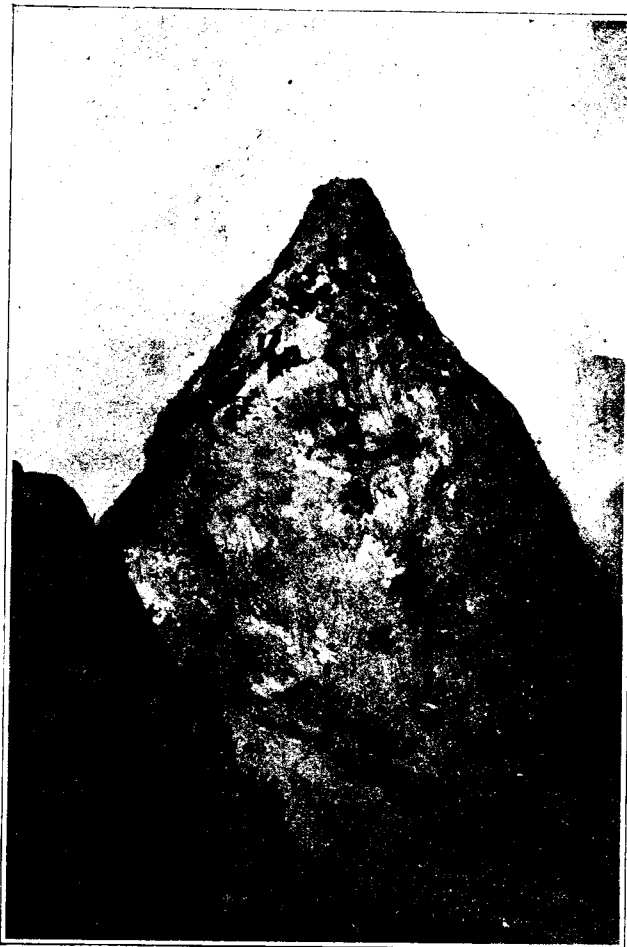
hivatalos közigazgatási neve volt minden erdélyi városnak; és a községek tulnyomó részének is, de meg lehet, hogy 300 esztendő — mert csak ennyiről van szó — Schmidt képviselő urnak nem imponál; azért a t. Ház becses engedelmével korábbi századokra is ráterek vizsgálódásaimban.

Mátyás király — no ez már elég régen volt — a beszterczeiekhez írt egyik iratában, kétségtelenül hivatkozással a községekre, a hova valók — szász polgárokat emleget: »Laurentius Panzer de Bessenyő«; — ma Heidendorfnak hívják — Andreas Braizer de Nagy Demeter, ugyancsak egy Mátyás korabeli állami iratban, a három erdélyi nemzet szövetséglevelében, melyen tehát rajta van a szász nép képviselőinek pecsété és kezeírása is: »oppidum Medgyest« és oppidum Brassoviensist« olvasunk. Hunyadi János 1447-ben: »datum in Segesvár« t ír; Erzsébet királynő 1440-ben: »Medgyes«t, Albert király 1439-ben »Sely«kot és »Medgyes«t, Róbert Károly 1309-ben: »Brassót«, Kelemen pápa 1307-ben: »Berethalmot« és »Medgyes«t.

De a legérdekesebb bizonyítékok egyike a pápai tizedszedőknek számadása, a melyet a vatikáni titkos levéltárban őriznek és a melyet Ipolyi Arnold kiadott és így a magyar közönségre nézve hozzáférhetővé tett. Ezek közt különösen teljes az 1337. évi ilyen számadás, a melyben az akkori plébániáknak legnagyobb része fel van sorolva. Erdélyből is rengeteg helységnév van és ezeknek mondhatom — 98 százaléka magyar, pedig azok a pápai tizedszedők idegen főpapok voltak, a kik nem tudtak magyarul és így feljegyzéseik annál értékesebbek, mert a teljes közvetlenség színét viselik magukon, úgy írták le a helység neveket, a hogy akkor közhasználatban hallották.

De, t. Ház, tovább megyek. Egész az Árpádház-korabeli királyokig visszamehetünk vizsgálódásunkban. Az önök híres alkotmánylevelének, az Andreanumnak megjelenése után néhány évtizeddel, 1268-ban már Medgyest, 1280-ban már Segesvárt, 1288-ban Brassót olvasunk azon korabeli okiratokban, természetesen azon kor írásmódja szerint.

T. Ház, azt kérdezem én, hogy a tiszta és meghamisíthatatlan magyar államéletnek e több, mint 600 éves emlékeire való hivatkozással nem mondhatom-e

Utivázlatok Moeszopotámiából.

Tull Ödön rajza.

A TYIKUJÁTA GULA-SZIRTJE SZIKLAFÜREDEN.

én el jogosan, hogy az önök mozgalma a helységnevek ellen nem nyugodott történelmi alapokon és hogy semmivel sem igazolta komoly férfiaknak azon elhatározását, hogy ezért a dologért az ország nyugalmának felforgatására vállalkozzanak!

sportot ápolni, erősen és kitartóan hómezők felett barangolni, könnyű lendülettel jéghasadékok felett tovaszágulva, fáradságos, csaknem leküzdhetlen hegymászásra indulni a magasba! Észtán — ismét le a völgybe. Suhogó iramlással fölmeredő sziklakúpok mellett, szagatott szirtok mentében, melyeket a szél dühe hótól csupaszzá tett, előre, lefelé eszeveszett gyorsasággal ravasz köfejek és facsonkok mellett, szorulatok között, a melyek éhesen tájtják felénk torkaikat, melyeknek közepén óriás nyelvek gyanánt jéggé merevült vizesések függenek, gyors ugrással valamely meredek sziklafalról aláereszkedve — a hidegtől kicsattannak az orcák, a rohanás sebessége lélekzetünket akarja elrabolni, megfeszítjük testünk minden izmát és minden energiánkat összeszedjük, csakhogy célunkat elérhessük.

A légáramlattól körülkorbácsolva, a talajtól hasonlóképpen felszabadulva száguldunk tova, mindig rákészülve valami veszedelmes akadályba bukkanhatni, éles szemmel az után fürkészve és a halál színe előtt mentőeszék tekintetében soha zavarba nem jöve. Félénken tér ki az erdei vad, melyet menekülésében utólérünk. Tompán recseg a friss hó lábaink alatt.

Mennydörögve omlanak utánunk a hógörgetegek; hasztalan. Hiában. Messze mögöttünk maradnak, gyözel-

mesen rohanunk nyilgyorsasággal előre le a völgybe, a benépesült Teremtés határáig, az emberek lakta alsóbb régiókba, a biztos völgybe. A hókorcsolyázás a hegyvilág komoly magánosságába, pláne az imádott leánynyal esetleg azokban az órákban, a mikor »gross und blank der Mond hinter den Bergen steht«: utólérhetetlen élvezet. Az angol bank összes kincseire mondom, lehet-e egy eljegyzést méltóbb formák között ünnepelni? Hasonló módon léptek *dr. Frithjof Nansen* és neje *Sars Eva* örök frigyre.

Ti köpczös dözsölők, tulkényelmesek minden élvezettel szemben, mely az emésztésen kívül más szereket vesz igénybe, ti kártya mellett guggolók, füstfellegben senyedő ifjak, halvány nagyvárosi növények, ti satnya szervezetek, ti vérszegény hajadonok — ki veletek, ki veletek a természet templomába; ott térjetekek rá gyöngéitekek ismeretére és találjátok fel az ösztönt, a melyre szükségetek van; ott üljetekek ünnepeket, a melyekhez nem a torkosság izgatószerjei, nem a hiuság vagy féltékenységek szükségesek. Ki veletek, ki ajtatoskodni a természet megmérhetlen templomába!

Egész könyvtárt tenne ki, a mit Európában az utolsó 600 év alatt az emberi élvhajászatról összeirtak, A szónoklatok száma még nagyobb fogna lenni.

A kép teljességének kedvéért még csak egy dolgot kívánok előhozni, mert az, azt hiszem, hogy ezt a kérdést jobbra vagy balra, de teljesen el fogja dönteni és ez az, hogy közegeik, városaik és székeik magyar közigazgatási nevét elfogadták-e maguk a szászok? Használták-e ők magok századokon át, még autonómikus hatáskörükben is, a hogy én állítom, vagy pedig tüntettek, petíczióáltak, fűhöz-fához szaladoztak-e az önök ősei is? Nem tudom, t. képviselőtársaim, elismerik-e Pemflinger Márkot jó szász hazafinak? Bárton elismerhetik, mert az osztrák uralomnak volt előharczosa Erdélyben és szebeni királyi bíró. Nos, ez a Pemflinger Márk az erdélyi püspökhöz írt egyik levelét, négy évvel a mohácsi vész után, ex »Szászsebes« keltezte. Hát a Ferdinándnak tett, 1551 ben kelt jelentést Erdély állami bevételeiről ismerik-e a t. képviselő urak? Ezt a jelentést elég magas helyre intézték és elég német helyre és azok, a kik írták, a császár bizalmasai voltak. És mégis ebben az íratban a szász városok magyar nevükön vannak megnevezve.

Besztercze város levéltárában egy I. Rákóczy György korabeli adókivetési lajstromban — tehát oly íratban, a melyet a szászok autonóm hatáskörükben, saját házi használatukra készítettek. — 23 szász község van felsorolva; ezek közül tizenkilencnek magyar neve van Medgyes székek ugyanilyen lajstromában, a mely Báthory István korából való, valamennyi szász községnek neve magyar, sőt, hogy Szebenről is mondjak valamit, egy szebeni ugynevezett provinciális listában, a mely pedig Báthory Zsigmond korában kelt, valamennyi szász szék és valamennyi szász város neve magyarul van meg, kivéve Szebent, de egy 1609-iki ugyanilyen lajstromban már Szeben is magyar néven fordul elő.

Végül és ezzel a történelmi bizonyítást befejezem — ámde kijelentem, hogy ezen történelmi bizonyításban a fősúlyt én erre helyezem — szász univerzitás által kiállított okmányokban a XVI. század legelejétől fogva ily hivatalos aláírásokra akadunk: »Judex regius de Szászváros«, de Szerdahely, de Kőhalom, »Magister civium Segesváriensis«, »Judex sedis de Nagy-Senk, de »villicus Medgyes-iam« stb.

Azt kérdezem ezek után, t. Ház, hogy a magyar

Az élvhajászatot okszerűen a testi nevelés szolgálatába helyezni, ez a sport különleges feladata. Ebben áll annak a jelentősége a jelenre nézve is, a mikor a folyton szélesebb néprétegek közé behatoló értelmi kiképzés mindinkább annak a gyökeret verő nézetnek kedvez, hogy szellemi előhaladás testi arravalóság nélkül minden esetre nem tökéletes, sőt képtelenség.

Ennek a felfogásnak értelmében viseltetik az igazi ethika jóindulattal a sport iránt*, s hasonló okból vált ezereknek nélkülözhetlenné annak a gyakorlata.

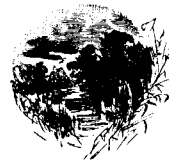
És a legkülönfélébb sportnemek között a szabad levegőn üzött sportok első helyen állanak.

Hogy minő rangot foglal el ezek közt a ski-sport, nem szorul sem bizonyításra, sem összehasonlításra. A kenyérkereset béklyóiból, és a lehangoltságból koronként kivetkőzve, künn a szabad természetben időzni olyan időszakban, a mikor a levegő a legtisztább, a midőn a néma csönd a végtelenség érzését kelti fel, az erő teljes élvezetében tovarepülni, tágas, fehér, érintet-

* A mennyiben azt okszerűleg üzik és többek közt az egész fizikai és morális nevelés segédeszköze gyanánt a pedagógiába beilleszkedik.

helységnevekről szóló törvénnyel elkoboztuk-e mi valakinek jogát? Sutba dobtuk-e mi valakinek a történelmi hagyományait? Megsértettük-e mi valakinek a nemzeti érzékenységét?

Hogyha önök a régi történelmi helynevek ez egyszerű visszaállításában is önkényt és népük ellen intézett merényletet látnak, ugyan kérem, micsoda szavuk lesz az igazi erőszak és a valódi elnyomási szándék megbélyegzésére? Aztán, legyünk őszinték. Mi a nagyobb veszedelem: az-e, hogy mi kiástuk régi romjainból és jogaikba visszaállítottuk a szász városoknak és szász községeknek történelmi helységneveit, vagy pedig az-e a nagyobb baj, hogy e helységek egyharmad részében a román elem túlsúlyban van és hogy ma már nincs egyetlen szász falu sem, a hol románok ne laknának?

Utivázlatok Móczopotámiából.

Írta: *Czárán Gyula.*

II.

Sziklafüred Csákyán, Tövis mellett.

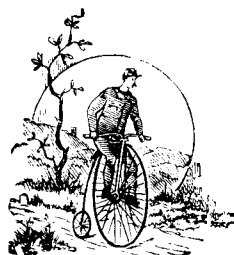
Ezt a fürdőhelyet nem csinálták, nem részvényesek alapították: csak úgy termett vadon, mint a suba gallér.

Mig egy jó órányira Tövistől a csákyai patak a *Tyikujáta*, *Marincza* és *Zsingyicsan* nevű sziklatömszökből álló és egészben „*Kis csákyai kő*”-nek nevezett szirt-csoportot 30—40 méternyi hosszúságban ketté fűrészelte, 60—80 méternyi mély s alig egy méternyi

len téli pompa felett a köznapi élet nyomoruságaitól messze; a mikor a szív gyöngéd gyöngesség nélkül, az erély erős akarat nélkül; a lehetőség, hogy magunkról öntudatosan gondolkozzunk, magunkat erősnek, reményteltnak érezzük, hol van olyan boldogság, a mely ezzel összehasonlítható volna?

Az érzelmek természetesen egyszersmindenkor egyéniek. Ennek folytán nem is fog mindenki hókorcsolyázás közben dythirambokat zengedezni. Némely többé-kevésbé szép kisasszony és sok ur tulokosan gúnyosan fogják az orrukat fintorgatni a fenti leírás miatt. Sebaj, vajjon ezek valamikor a hókorcsolyapályának vagy más fontos sportnak a diszére fognak-e válni?

A mennyire kérdésesnek látszik, szívből kívánatos volna reájuk nézve.

széles sziklacsatornát vágya belé; s ebben a csatornában rohan elé a víz, útjában három gyöngy vizesést kepezve.

A csatorna összes lejtése körülbelül 20—25 méter s szűk medre helyenkint öblös nagy fürdőmedencékké tágulki, melyekbe egy-egy zuhataggal ömlik alá a víz. E kép a legelső vizesést ábrázolja, mely az utolsó medenczébe szolgál bele.

Fürdeni ebben is lehet ugyan, de a ki valami rendkívüli, valami exkvízit élvezetben akar részesülni: ne ijedjen meg a zuhanytól, s menjen fel a vizesésbe támasztott lajtorján, melyet a csáklyai felső faluvégén lakó Daramus Juon nevű patent vezető mindenkor készségesen hoz ki e célra ide, — a magasabb medenczébe, a tulajdonképeni fürdőbe, hol sokkal nagyobb víztükröt, mélyebb vizet s alkalmasabb helyet fog találni.

Ezen fürdőteremnél a csatorna felfelé hirtelen jobbra kanyarodik s ezen kanyarúlaton túl alulról nem lehet belátni. A ki tehát ide fel nem mászik, az nem is sejti, mily látvány nyílik itt a szem előtt. E fürdőcsarnok felett, mintegy másfél méterrel magasabban, egy másik nagyobb medence van, melyből a víz egy alig fél méternyi széles sziklaszoroson át ide lezuhog, s eme szoroson keresztül egy festői szép nagy vizesés tűnik egyszerre fel, mely ama felső nagyobb medenczébe egy még felsőbb sziklakatlanból nyeri a vizet. A vizesés magassága hozzávetve 7—8 méternyi lehet ugyan csupán, de zordon vad keretével, e sötét zúgban, e

Utivázlatok Moezopotámiából.

Tull Ödön rajza.

ZUHATAG A GÁLDI PATARKBAN.

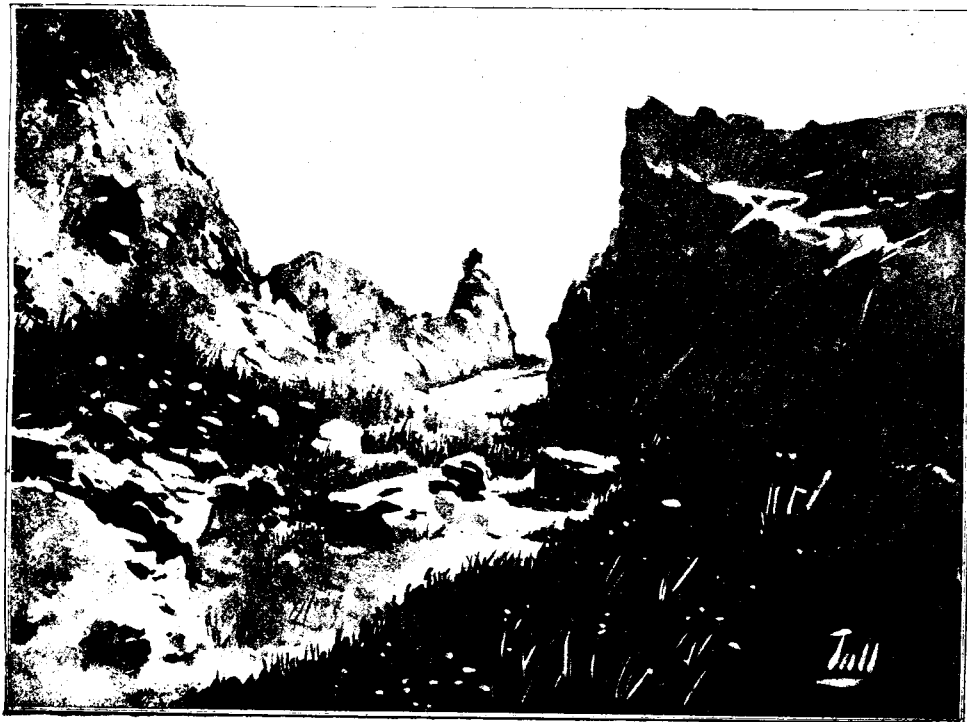
szinte rémes szűk sziklacsatornában, 60—80 méternyi magas sziklafalak közé mélyen beékelve, elragadó szép látványt.

Nagyon sajnálom, hogy képben e felső vizesést itt be nem mutathatom, mivel felvétele nem sikerült. Pedig elkövettem mindent, hogy jó képet kapjak róla. Minthogy lajtorján a zuhatagban menve fel, a gépet magammal nem vihettem, mert így megázott volna: hosszú póznára kötve adattam azt fel oda magamnak a vizesés felett s így tettem meg a fürdővizből a felvételt; de a casetta hibás volta miatt ez fucsba ment. Majd máskor talán szerencsés ebb lesznek, s akkor lesz

alkalmam még ezt a természeti szépséget bemutatni.

De van ezenkívül még egy vizesés ott egészen fenn, mely ama legfelső sziklakatlanba szolgál. Azonban ezt az esést nem lehet rendes vízállásnál innen látni; csupán fröccstaraja árulja el ottlétét. Hanem midőn másodizben voltam itt, egy nagyobb eső után két nappal: akkor nagyon bő vize volt a patakknak, szilaj táncot jártak a zuhatagokban habjai; a sok vízből örömben ez a rejtett vizesés is kirugott; kirugott egy hatalmas habívben, s így egészen láthatóvá tette magát, mint egy legfelső emelet a középső nagy vizesés fölött.

Vizeséseket láttam már elegendő: de vizeséseket ilyen szűk, félelmetes, zord szakadékba, ilyen

Utivázlatok Moezopotámiából.

Tull Ödön rajza.

A GÁLDI SZIKLASZOROS.

kopár, meredek sziklafalak közé beszorítva, ilyen romantikus keretbe foglalva, még talán soha. Izlésem szerint az egész hegység természeti szépségeinek koronája e sziklazúg.

Fürdeni is igen kellemes itten: a medence nem nagyon mély, s alja homokos iszappal van borítva; vize nem éles hideg, mivel a patak messziről jön, — elannyira, hogy a vízből kikelve, az ember abba önkéntelenül ismét visszabukik, mivel melegebb a levegőnél. Látogatják is Sziklafüredet vezetőik állítása szerint a környékből, nemcsak Tövisről, hanem még Gyulafehérvárról, sőt Nagy-Enyedről is sokan, alávetve magukat a lajtorjamászásnak, csak hogy ebben az isteneknek való látványban gyönyörködhesenek, ezt az olimpiai mulatságot élvezhessék.

Hát még hogyha megjárása, a fürdő használata, s a felső vizesés megtekintése czélszerű munkálatok útján könnyűvé, kényelmessé volna téve! Ha a sziklafalba kirobbantás segélyével feljártot vésnénk, hogy kényelmesen s minden látszólagos vagy valódi veszedelem nélkül — ne csak lajtorjáján a fürdéshez öltözve — lehessen ama festői scéna-hoz feljutni! Meggyőződésem szerint híres helyet lehetne némi adaptálás- és gondozással belőle csinálni.

A Kárpát-egyletnek s különösen alsófehérmegyei osztályának háládatos tere nyílnék itt egyleti czéljának megfelelő működés kifejtésére, melylyel egy ily rendkívüli természeti ritkaságot teljesen feltárna, s azt nemcsak kedvelt vicinális kirándulási helylyé, hanem általánosabban ismeretessé tenné, és hozzá méltólag nevezetesség rangjára emelné.

A gáldi sziklaszoros.

Mindjárt Intragáldon alúl, a gáldi patak szorosából, a balparti sziklák között egy szakadék nyílik: ennek felső részén uralkodik az a kakasfejű óriási sziklabálvány, mely a képen látható.

Itt még a mészsiklák között járunk. Odább a völgyön lefelé azonban porfir kőzetbe vájta útját a patak. Ittjártomban eszembe jutott, hogy ép ebben a kőzetben vannak Bihar üred környékének legszebb vizesései, mivel,

hogy e kvarczban dús, szilárd kőzettel a víz nem tud oly könnyen elbánni, a patak sokkal nehezebben s lassabban nivellírozhatja a völgyet, nem simíthatja ki oly hamarosan a sziklák lépcsőfokozatait.

A Boika nevű völgytágulásra kiérve, meg is kérdeztem egy ott lakó mőcztől, az ő nyelvükön beszélve, hogy nincs-e itt a patakon valami olyan hely, a hol „repül a víz?” — És csakugyan a'ig pár száz lépésnyire felfelé a patakon, úgy 10—12 kilométernyire Felső Gáldtól, az u. n. Balta-Kiriligului-nál egy csinos kis kettős zuhatagot találtam. Nem több, mint 3—4 méter magas csupán, de bő vízzel játszik, s egy közben megmaradt sziklatömbtől két ágra osztva szakadt le, mint a képen látható.

Utiváztatok Moczópotámiából.

VIZESÉS A SZIKLAFÜREDI SZOROSBAN.

Tull ödön rajza.

A boczáni vizesés Havasgyógyon.

A Tyeja-szorost alkotó gyógyi pataknak Právuľ nevű mellékvölgye, a katonai térképen jelzett »Cheia« falurészleten felül, a „Csáklyai-Kő”-től észak-nyugatra, körülbelül egy órányira a katonai térkép „Fogadó-jától, — egy nagyon érdekes vizesést rejteget, melyről az úti Kalauzok semmi említést nem tesznek.

Az említett Právuľ patak mindjárt a Boczán nevű házcsoporton alul egy 30—40 méternyi ma-

gas sziklafalak közé zárt szűk sötét sikátort alkot, melybe a víz mintegy két méternyi magasból zuhog belé.

A szakadék rendkívül szűk, csaknem visszariasztó vad karakterű, s sziklafalai nemcsak függőlegesen meredeznek fel, hanem sok helyen felső részükben épen előre hajlanak a szoros fölé. Az egész scéna emlékeztet a sziklafüredi vizesésre, hogy úgy mondjam, rajta van a gyári bélyeg: a Csáklyai Kő vidékén, úgy látszik, ebben a stílusban szokták a vizesések megépíteni hajlékait.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ifj. Téglás Gábor

Meghalt egy fiatal poéta tavaszszal, virágnytás, lombfakadás, a remények és vágyak ébredésének idején. Lázasan munkáló agyában többé egy gondolat sem születik, s két kezének nincs annyi ereje, hogy felvegye a tollat, leírván szellemes, kedves cause-riáit, vagy egyikét ama hangulatos verseinek, melyek hol Heinére, hol az ujkori francia írók könnyedségére emlékeztettek s mégis telve voltak egy eredeti — bár még kiforratlan — tehetség eszméivel, érzelmeivel.

Ifj. Téglás Gábor, társadalmi és irodalmi életünknek ez a kedvesen ismert alakja, nekünk is szeretett munkatársunk, nincs többé.

Meghalt, sokat szenvedvén alig 22 éves korában, gyászára nemesak hozzátartozóinak, hanem az írói köröknek is, melyek tehetségétől, munkásságától sokat vártak. És méltán. Tehetségét, mely korán, ugyszólván gyermekkorában bontogatta szárnyait, erős tudásvágygyal, nagy munkaerővel párosította, gyenge szervezétének megerőltetésével merülvén el a hazai és idegen, különösen francia irodalom remekeinek tanulmányozásába, mely tanulmányairól eredeti, szellemes és végtelenül kedves tárczáiban számolt be a

közönségnek. — De Téglás Gábor első sorban poéta volt, a finom és hangulatos versek poétája, a kinek dala ugy hozzátartozik lelkületéhez, mint a közönséges prózai emberéhez a mindennap elmondott beszéd. Mint poétát mutatjuk be ma olvasóinknak, kitől mult évfolyamunk *A szászsebesi havasok között* czimen érdekes tárczát hozott, közölvén „Gyopár“ czimü költeményct, melyet hátrahagyott iratai közül juttatott el lapunknak mélyen sujtott édes apja, kinek fájdalomában őszinte szívvel osztozkodunk mi is.

Havasi levél.

— Primics György kiadatlan levele. —

Boldog emlékezetü *Primics György* tollából őrzünk levéltárunkban egy levelet, mely a *Vigyázón*, 1889. jun. 28-án kelt. A havasi életet ismerteti Primics e levélben. Közöljük belőle ezeket a részleteket:

A *Vigyázó* északi lábánál egy kimagasló hegytaraj tetején levő tisztás közepén leterített plédemen fekvé írok, hogy csak úgy nagyjában ismertessem meg a havasi élet jó és rossz oldalait.

Most a lehető legszebb idő van. Az ég derült és kék; körülöttem haragos-zöld fenyves terül el, melyben a rigók egymással versenyezve füttyölnek; alattam a merész alakú hegyekkel szegélyezett Drágánvölgy kanyarog s túl rajta a kopasz hegyoldalakon *Tranyis*-hoz tartozó szétszórt kunyhók és pajták látszanak; balzsamos fenyves levegőt szívok, melyet *Kolozsvárt* literszámra lehetne árulni; mellettem jéghideg és kristálytisza forrás bugyog; szó-

val oly nyugodtnak s oly szabadnak érzem itt magamat, hogy sajnálkozva gondolok vissza Önökre. kik a kolozsvári kvalifikálhatatlan levegőt szívni kényte'enek.

Mig én e levél irásával kinlódom, azalatt emberem tüzet rakott, mely most javában lobog. Félbehagyom tehát az irást, hogy a legnagyobb parancsolónak tegyek eleget, mely korogva követeli a maga részét.

Szétbontom elemőzsiás tarisznyámat, nagy karaj kenyeret kanyaritok, melyet emberem illő módon megpirít, mig én illatos fenyőágból faragott nyárson jóféle kolozsvári kájzerfleis darabot sütök s farkas étvágygyal lesem a zsircseppet, hogy kenyeremre csepegtessem. Mig én e kellemetes mesterséggel foglalatokodom, azalatt a snelsziderem is forni kezd és még néhány percz készen vagyok az ebédem készítésével. A ki jó izün akar enni, az jöjjön ide!

De van ám a havasi életnek kellemetlen oldala is. Ha esik az eső, ha nedves minden, ha az ember nem talál száraz pontot, a hova fáradt testét lepihentesse, a havas kiállhatatlanná válik; a sűrű ködben a nedves és hűvös levegőben az ember irigyelve gondol a kolozsvári füstös és sűrű levegőjü kávéházakra, hát még a kényelmes otthonra. Embéri lakásoknak nevezett tákolmányok akadnak ugyan a havasokon is, de azokba semmi körülmények közt sem kívánkozom. Ide a közegészségügyi intézkedések még nem érnek s a művelődésnek is csak igen halvány sugarai jutottak azért nem csodálható, hogy az emberrel együtt borju, malacz, bárány és kotló csirkéivel tanyázik, a pitvarban pedig a tehén bög borja után. Ha a sors arra kényszerített, hogy ily helyre meneküljek az idő zordonsága elől, rendesen az eresz alatt vagy a pajtában ütöttem tanyát, a hol éjszakán át a fejemnél tehén kérődzött, a lábomnál borju bögött

s házőrző kutya meg egész éjszaka ugatott

Szerencse, hogy a rossz idő a havason nagyon rövid ideig tart. Az idő hamar kiderül, a szellő hirtelen széteszlatja a ködöt, lerázza a falevelek cseppjeit s fölszárítja a fűvet s pár negyedóra múlva a legnagyobb zivatar után is újból teljes verőfényben látjuk a vidék panorámáját.

Maga a vidék, a hol most kutatom az anyaföld ócska köpenyének szöveti mivoltát s rajta a foltok minőségét, s ránczai közé rejtett értékes szálakat, egyike Erdély legérdekesebb és legregényesebb tájainak.

A több mértföldnyi hosszúságban kanyargó Drágánvíz völgye természeti szépségekkel tudúsan megvan áldva. A folyócska kristálytisza vizében pisztrángok tenyésznek, rajta fenyőtönkők és tutajok usznak; a völgy oldalain sűrű erdőségek, tisztások házakkal és merész sziklacsoportok terülnek el, fent a gerincz táján pedig fenyves rengetegek borítják a tért és csak a kiemelkedő hegyek ormáin vannak legelők. A levegő hamisítatlan tiszta, ép olyan, mint a hegyoldalakból fakadó források vize.

Szóval oly vidék ez, a hol nemcsak az, a ki a természeti dolgok kutatásában talál gyönyörűséget, hanem az is, a ki csupán magáért a vidékért és a levegőért hagyja el a várost, bő kárpótlást talál itt táradalmiért.

Nem lehet e levél szűk keretében e vidék nagyszerűségét még megközelítőleg sem leírni, hanem jöjjenek ide és meggyőződnek, hogy érdemes volt néhány napra elhagyni Kolozsvárt.

MAGYAR HELYNEVEK.

A magyar helységnevek s az új nemzetközi helységnevtár. A táviróhivatalok új névsorát most adta ki a berni nemzetközi táviróiroda. A magyar posta- és táviróvezérigazgatóság, mint a Posta Közlönyben olvassuk, ezuttal megtette azt a magyarság szempontjából fontos lépést, hogy a berni irodával általa közölt magyarországi helységnevek közé nem vette föl egyes helyeknek idegen elnevezését, a milyenek például Brassó—Kronstadt, Nagyszében—Hermannstadt—Sibiu, Zsom-

bolya—Hatzfeld, stb, hanem csak a magyart adta. Ugy történhetett azonban, hogy a berni iroda azt hívéen, hogy ezek tévedésből maradtak ki, nagy jóakarattal beleszúrta azokat, «helyesbitvén» a feledékeny magyarok jegyzékét. A névlajstrom megjelenése után azonban a magyar igazgatás észrevette a jóakaratot és kívánta, hogy a magyar községek idegen nevei töröltessenek. Mindezek pedig abból következtethetők, hogy a törlések egy pótív csatolásával történtek meg, a melyben föl vannak sorolva a törlendő idegen nevek. Az egész „esetben“ az leginkább megjegyzendő, hogy ezt a szívességet most már másodizben követte el a berni iroda.

OSZTÁLYOK GYÜLÉSEI.

— A torda-aranyosm. osztály gyűlése. —

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület torda-aranyosmegyei választmánya Alacs Zoltán kir. főmérnök elnöke alatt, a tordai vármegye ház kis termében ülést tartott, a mely alkalommal a következő határozatokat hozta: I. kimondatott, hogy a torda-hasadék között árvíz által tönkre tett átjáró út helyreállítását már a f. évben megkezdi. Miután pedig az erre szükséges 5500 korona költség felének a hordozását a megye magára vállalta; s miután az E. K. E. a másik felének hordozását csak úgy vállalta el, hogyha azt öt év alatt törlesztheti: osztály választmány átiratot határozott intézni az Emlékező, hogy ezen jelzett 5500 korona felét E. K. E. részére előlegezni sziveskedjék, lehetővé téve ezáltal ezen szükséges átjárónak még a f. évben leendő megkésztését. Választmány továbbá tekintettel arra, miszerint a jelenleg romhalmozzá válni akaró hasadék menedékháznak várhoz hasonló helyreállítása sokkal több költségbe kerülne, mint a mennyi felett a választmány rendelkezik, határozatilag kimondotta, hogy a régi menedékházat meghagyja romnak, hanem e helyett az E. K. E. részéről küldött 300 koronával épített egy czélnak megfelelő színt; ugyszintén elhatározta a választmány, hogy a földmívelésügyi miniszter által adományozott fenyőcsemetékkel a skerisorai jégbarlang közelében fekvő kopár helyet beülteteti.

KÖNYVESHÁZ.

Új megyei térképek. Eddig nagyon tökéletlen megyei közigazgatási térképek voltak, úgy hogy azok

hivatalos használatra nem feleltek meg. Most a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg elhatározta, hogy 66—67 cm. alaku lapokon 55—56 cm. keretben a megyék kiterjedéséhez képest olyan térképeket — valóságos térkép-lexikonokat — szerkesztet, a melyeken a nagy-, illetve kisközségek, mezővárososok, rendezett tanácsu és szab. kir. városok jellege, az ott székelő hivatalok és hatóságok különböző nagyságu írásjelek, illetőleg könnyen megérthető rövidítések által, továbbá a községi, járási és megyei határvonalak a térképészetben elfogadott, ugynevezett közegyezési jelekkel és azonkívül a művelési ágak különböző színezésekkel jelöltetnek meg. Továbbá százalékokban a művelési ágak, a megyék, járások és városok lakosságának száma táblázatosan, a nevezetesebb pontok helyismeret és kellő tájékozás céljából tengerszin feletti magasságai méterekben, azonkívül a fontosabb helyek lerajzolva, a *csata- és történelmi nevezetességű helyek* évszámokkal, a vasuti állomások, kikötők, *emlékoszlopok*, keresztek, hegygerinczek, csúcsok, völgyek, mocsarak, puszták, csárdák, temetők, romok és *jelentékenyebb épületek* megfelelően jelezve lennének fölűntetve. A belügyminiszter most rendeletileg fölhívta az összes törvényhatóságokat, hogy a térképek szerkesztéséhez szükséges adatokat mielőbb terjesszék föl hozzá és egyuttal arról is tudósítsák, hogy hány példány térképre van szükségük.

»*Anői munka.*» *Irtá: dr. Mádai Andor.* Napjainknak egy érdekes és aktuális kérdését fejtegeti hazai és külföldi források felhasználásával az író közelebből megjelent művében. A munka, tehát a női munka is, minthogy az egész emberi életre döntő befolyás, a legfontosabb gazdasági tényező, melynél nem elvont elvek, hanem a társadalmi és a nő jól felfogott érdeke jöhetnek tekintetbe. Miután az író a női munka multját vázolta, festi annak jelenlegi helyzetét, a nő munkakörét, külföldi és hazai statisztikai adatokkal világosítván meg és a munka viszonyokat befolyásoló főbb körülményeket felsorolván. Könyvének érdekes fejezete a munkaidőről (rendes-, törvényes munkaidő, tulmunka, éjjeli munka, házi munka, munkaszünet) szóló, mely, miután élesen megvilágítja ennek, a női munkánál legfontosabb kérdésnek jelenlegi állását, egyszersmind rámutat a bajokra, melyeknek okszerű orvoslására is nyújt eszméket.

Mindenki, a kit a nő-kérdés foglalkoztat, érdeklődéssel olvashatja e tömör, a mindennapi élet jelenségeit jól ismerő munkát

